

«Сейфуллин оқулары – 16: Жаңа формациядағы жастар ғылыми – Қазақстанның болашағы» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференциясының материалдары = Материалы Международной научно-теоретической конференции «Сейфуллинские чтения – 16: Молодежная наука новой формации – будущее Казахстана». - 2020. - Т.І, Ч.3 - С.27-29

ЛАНДШАФТТЫҚ ДИЗАЙННЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ МЕН ДАМУ КЕЗЕҢДЕРІ

Әбітхан А

Өнеркәсіптік кезең адамзаттың ежелгі және ортағасырлық тарихын қамтиды. Табиғи ресурстарды игеру тұрақты сипатқа ие бола бастайды, өйткені адам жел мен су энергиясын біртіндеп кеңінен қолдана бастайды. Түрлендірудің ауқымы әлі аз болса да өседі. Бірақ көптеген өзгерістер ең тұрақты ландшафтық компонентті – жерді қозғайды, тиісінше қайта құру тұрақты сипатқа ие болады. Өнеркәсіптік кезең қайта жандандырудан қазіргі уақытқа дейін созылады. Табиғи ресурстарды пайдалану технологиясының барлық жедел дамуы негізінде антропогендік қайта құрулар тұрақты ғана емес, кең таралған сипатқа ие болады.

Бұл ірі кезеңдер өз кезегінде қоғамдық қажеттіліктердің өзгеруімен және жекелеген ресурстарды игеру процестеріне біртіндеп жетілдіруді енгізумен айқындалған ондаған ұсақ кезеңдерге бөлінеді. Ортаны игеруге өз үлесін адам қызметінің барлық негізгі түрлері – ауыл шаруашылығын игеру, сәулет-құрылыс қызметі және инженерлік қайта құрулар енгізді, олардың үлесі соңғы жүзжылдықта аса қарқынды өсті.

Қазіргі заманғы отандық ғылым антропогендік Ландшафттардың тиісті түрлерін: ауыл шаруашылығы және өнеркәсіп өндірісі, орман және су шаруашылығы, қалалар мен басқа да елді мекендерді құру және олардың жұмыс істеуі, рекреациялық қызмет қалыптастыратын адам қызметінің барлық негізгі түрлерін анықтады. Табиғат пен қоғамның өзара іс-қимылының екінші және үшінші кезеңдерінде қызметтің барлық осы түрлері бар екенін байқауға болады, бірақ олардың үлес салмағы әртүрлі өңірлерде және әртүрлі тарихи кезеңдерде өзгеріске ұшыраған.

Қоршаған ортаны өзгерту процесі, әрине, біркелкі емес болды, онда қоғамдық өзгерістерден, ғылыми және техникалық жаңалықтарды енгізуден, экономикалық дамудан немесе керісінше, тозудан туындаған секірулер байқалды. [1].

Кейін өнеркәсіптік өндіріс, пайдалы қазбаларды өндіру, су жүйелерін, темір және автомобиль жолдарын салу, қала құрылысында туындаған қайта құрулар пайда болды. Бұл үдерістердің дамуы кейбір аудандарда қарқынды жүрді, мысалы, Англия ХІХ ғасырдан бастап қолдан жасалған ландшафттардың жиынтығына айналды, олардың ішінде бұрынғы табиғи негіздің іздері ғана сақталған. Қазіргі ағылшын зерттеушісі Дж. Буржуазиялық қоғамда ортаны қалыптастыру әдістерінің өткір сынынан тұратын "барлық жерде жатқан ландшафт" кітабында Браун ХІХ ғасырда Британия табиғи жағдайлардың өзгешелігімен анықталатын қоныстар мен қоғамдастықтардың елі болуын тоқтатқанын және экономикалық әкімшілік ету үшін кесілуге жататын

картадағы жай ғана дақ болды. Мұндай жағдай көптеген елдерде қалыптасты. Бұған XVI-XVII ғасырларда Францияда реформа жүргізу сияқты фактілер дәлел бола алады. Бұл мемлекет жер иеленушілердің суды пайдалануда және ормандардың екпінді мәліметтерінде теріс пайдалануын шектейтін әкімшілік сипаттағы шаралар кешені болды. Бұдан әрі бұл шаралар табиғат қорғау заңнамасын әзірлеуге негіз болды.

Осылайша, адамның тіршілік ету ортасы бұрыннан табиғи және антропогендік факторлардың өзара іс-қимылында қалыптасады, және де соңғылары ешқашан табиғи құбылыстарды толығымен баспайды. Табиғи ландшафтардың, тіпті ең түрі өзгерген компоненттер адам қызметімен қалыптасқан барлық ландшафтардың дамуына (кейде жасырын түрде) әсер етуді жалғастырады. [2]. Бұл заманауи зерттеушілерге кез келген тарихи дәуірдегі нақты аймақтың ландшафтарының жағдайына ретроспективті талдау жүргізуге мүмкіндік береді. Ал егер нақты тарихи дәуірдегі игерілген ортаның жағдайын жақсы білсе, осы дәуірдегі бақ-саябақ өнері объектілерінің қалыптасу заңдылықтарын және олардың шынайы болмысын көрсету принциптерін түсінуге болады.

Ландшафтық дизайнның көп жылдық даму тарихы әртүрлі өнер түрлерімен, атап айтқанда, кескіндеме, мүсін, сәулет және т. б. тығыз байланысты. Тұрақты бақты көгалдандыру жобасын жасай отырып, мамандар үшбұрыштар, шеңберлер, тіктөртбұрыштар, ромбтар және өзге де геометриялық фигураларды пайдаланады. Пейзаждық бағыт үшін бірқалыпты сызықтар, қайталанатын фигуралар, алаңшалар мен алаңдар тән. Сонымен қатар, жер телімдерін рәсімдеудің француз, ағылшын және жапон стилдері бар. Француз стилі өсімдіктермен, розаримен және вазондармен ерекшеленеді. Геометриялық фигуралар, күрделі гүлзарлар мен үлкен газондар ағылшын стиліндегі учаскенің бірегей ландшафтық дизайнын жасайды. Жапон бағытының ажырамас элементтері-таулы қарағайлар, көгал орнына қиыршықтас аймақтары мен жолақтар. Қазіргі заманғы бақтарда әртүрлі стильдік бағыттағы элементтердің қиылысын көруге болады.

Аумақты көгалдандыру ландшафтық жобалаудан басталады, ол құрылыс пен өсімдіктер бір-бірін толықтыратын пейзаждар жасауға мүмкіндік береді. Жобалаудың бастапқы кезеңінде мамандар топыраққа зерттеу жүргізеді, учаскені өлшейді, жер бетіндегі су бұрғыштың қайда орналасқанын анықтайды, сондай-ақ ландшафтық жобалау кәсіби деңгейде жүргізілуі үшін қажетті әртүрлі ақпаратты жинайды. [3]. Мұнда мұқият және байыпты тәсіл маңызды, өйткені учаскені сауатты жоспарлауға оның соңғы түрі байланысты.

Жоба қағазда орындалғаннан кейін, учаскеде ландшафтық жұмыстар басталады. Алдымен жарықтандыру, автоматты суару, нөсерлік кәріз орнатылады, жолдар, тоғандар, тіреуіш қабырғалар салынады, және тек қана учаскені абаттандыру аяқталған соң, тікелей көгалдандыруға кіріседі. Тіреуіш қабырғалары тек функционалдық құрылғы ғана емес, декордың тамаша элементі. Тірек қабырғасының негізі ретінде қиыршық тас жастығы пайдаланылады.

Ең шығармашылық және қызықты процесс учаскені көгалдандыру болып табылады. Әдетте, алдымен ірі ағаштар, содан кейін гүлдер мен бұталар

отырғызылады. Қазіргі уақытта лезде ландшафтты қалыптастыру үшін толыққанды ересек ағаштар қолданылады. Мамандар әртүрлі ағаш тұқымдарын отырғызады, олардың ішінде ең танымал қарағай, шырша, туя, Майқарағай, қайың, үйеңкі, каштан, күл және шетен. Ағаштарды отырғызу технологиясы пайдаланылатын материалдың түріне байланысты: табиғи топырақта немесе контейнерлерде өсірілген ірі өлшемді болады. Аумақты көгалдандыруды бастамас бұрын, мамандар кеңістікті қандай өсімдіктер жабуы керек деген мәселені шешеді. Шөптер мен гүлдердің көптеген сорттары бар, олар аз күтуді талап етеді және учаскені өзгертеді. Соңғы кезеңде орамдық газонды себу немесе төсеу орындалады. Бұл табиғи кілем көзді қуантып қана қоймай, маңызды функционалдық жүктемені көтереді. [4] Газонда ойнауға және демалуға болады.

Осылайша, ландшафтық дизайн мамандары табиғаттың әртүрлі элементтері мен жасанды құрылыстарды біріктіріп, керемет үй маңындағы учаскелерді құрады.

Ландшафтық дизайн тарихы әр түрлі халықтардың жасампаз қызметінің көптеген тарихи кезеңдерін қамтиды. Ландшафтық дизайнның бүкіл тарихында адам бақшаны ұйымдастырудың сәулеттік ізденістерінің мелиорациялық технологиялармен үйлесімін жетілдірді.

Әр дәуір ландшафтық дизайн өнеріне бүгін белгілі элементтерді берді. Ландшафтық дизайн негіздері Ежелгі Египет елдерінде салынған. Осы кезеңдерде ландшафтық дизайнның даму тарихы топырақ суару жүйелері, үлкен және кіші бақша нысандары пайда болды. Ежелгі Рим ландшафтық дизайнды бақша мүсіндерімен байытады. Ренессанс пен Қайта өрлеу дәуірінің ойшылдары адам өміріндегі бақтың рөлі туралы ұғымды өзгертті-бұл уақытта олар жеке дара, өзін іздеу бұрыштарына айналды [5].

Қазіргі заманғы ландшафтық өнер тарихтың осы және басқа да маңызды кезеңдерін қамтиды, сондықтан қазіргі бақтарды безендіруде көптеген этникалық мәдени мотивтерді табуға болады.

Әдебиеттер тізімі

1. Гарнизоненко Т. С. Справочник современного ландшафтного дизайнера. — Ростов-на-Дону: Феникс, 2005. — 313 с. — (Строительство и дизайн).
2. Доронина Н. Ландшафтный дизайн, 2006.
3. Залеская Л.С. Ландшафтная архитектура / Л.С. Залеская, Е.М. Микулина -М.: Стройиздат; 1979.
4. Нефёдов В.А. Ландшафтный дизайн и устойчивость среды / В.А. Нефёдов. СПб., 2002.
5. A New Communication Paradigm / I.F. Akyildiz, F. Brunetti, C. Blazquez // Computer Networks, vol. 52, no. 12, pp. 2260-79, Aug. 2008